

Walter Kasper: *Teologia del matrimonio cristiano*. Traduzione G. Poletti. Titolo originale: *Zur Theologie der christliche Ehe*. Brescia 1979 ss. 100. Editrice Queriniana.

Teologia moralna musi być dziś szczególnie wrażliwa na wszelkie najnowsze tendencje odnoszące się do zagadnień w niej omawianych. Oczywiście nie oznacza to ich akceptacji, lecz przede wszystkim ich krytyczną ocenę, i to w świetle podstawowych źródeł wiedzy teologicznej, a mianowicie Pisma św. i Tradycji oraz ich autentycznego wykładnika, tj. magisterium Kościoła. Świadomość budzenia się nowych problemów zmusza także do bardziej pogłębionego spojrzenia na zagadnienia tradycyjnie już poruszane w teologii moralnej. Próby nowszych naświetleń są szczególnie cenne, zwłaszcza w kontekście ich odniesień praktyczno-pastoralnych.

Jedną z podstawowych grup zagadnień omawianych w teologii moralnej jest problematyka małżeńska. Zajmuje ona znaczną część teologii moralnej szczegółowej. Jej specyfika życiowa oraz bardzo szerokie odniesienie praktyczne usprawiedliwia w pełni tak szeroką jej traktowanie. W kontekście najnowszych problemów małżeńskich rodzi się szczególna potrzeba nowszych, bardziej pogłębionych spojrzeń nie tyle na poszczególne zagadnienia szczegółowe, co bardziej na całość teologii małżeństwa chrześcijańskiego.

Próbę ukazania teologii małżeństwa chrześcijańskiego podjął wykładowca teologii dogmatycznej na uniwersytecie w Tübingen, Walter Kasper. Praca jego pt. *Teologia del matrimonio cristiano* ukazała się ostatnio w tłumaczeniu włoskim jako 13 tom znanej serii „Strumenti” wydawanej przez Queriniana w Bressi. Dzieło to jest próbą nowego spojrzenia na stare zagadnienia przy jednoczesnym uwzględnieniu najnowszych rozwiązań niektórych szczegó-

wych problemów z teologii małżeństwa chrześcijańskiego.

W krótkim wprowadzeniu Autor wyjaśnia, iż praca ta jest efektem konferencji wygłoszonych przy bardzo różnych okazjach. Sam uprzedza, że w tekście zamieścił różne sugestie i noty krytyczne. Wydaje się, że takie stwierdzenie jest swoistym unikiem i pomniejszeniem ich wydzwięku krytycznego. Całość właściwego korpusu książki podzielona została na cztery rozdziały.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Walory humanitarne małżeństwa* Autor ukazuje najpierw definicję klasyczną natury małżeństwa ze szczególnym zwróceniem uwagi na naukę św. Tomasza z Akwinu (s. 11-27). Podkreśla, iż Akwinata zwracał uwagę na elementy naturalne, które jednak z czasem zostały zarzucone poprzez czynniki jurydyczne. Koncepcja małżeństwa na przestrzeni dziejów zmieniała się. Generalnie można powiedzieć, zwłaszcza w odniesieniu do czasów współczesnych, że nacechowana jest nadzieją, ale zarazem i kryzysem. Te dwa czynniki zdają się współistnieć. Nasuwa się jednak pytanie: co dalej? W kontekście trudności i problemów jawi się szczególnie jasno możliwość czy okazja nowych rozwiązań. Autor upatruje je szczególnie w dostrzeżeniu bardziej wyraźnym trzech elementów małżeństwa: miłości personalnej, miłości płodnej oraz wierności w miłości.

Rozdział drugi zatytułowany jest *Godność sakramentalna małżeństwa* (s. 28-45). Specjalny argument odnośnie do postawionego zagadnienia, zdaniem Autora, dostarcza historia zbawienia. W stworzeniu małżeństwo zostało jakby zadane człowiekowi. Przyjście Chrystusa stanowi jednak nowy, specjalny mo-

ment w całości dzieła realizowanego przez małżeństwo, wprowadza On bowiem nowe czynniki dające bardziej otwarty udział już nie tylko w dziele stworzenia, lecz także i w dziele zbawienia. Oczywiście oba te czynniki przechodziły ewolucję w całej tradycji Kościoła. W poszczególnych okresach przeważała jedna z tendencji obrazu małżeństwa: podkreślano „dzieło stwórcze lub zbawcze. Następnie W. Kasper przechodzi do próby ukazania natury sakramentalności małżeństwa. Jest ono przede wszystkim znakiem Chrystusa. Następnie jest ono sakramentem Kościoła. Nauka ta jest bardziej zrozumiała w kontekście całości wypowiedzi Vaticanum II o Kościele. Wreszcie jako trzecie autor podkreśla, iż małżeństwo jest znakiem eschatycznym.

Kolejny rozdział poświęcony jest jedności i nierozzerwalności małżeństwa (s. 46-69). W. Kasper zwraca uwagę, że Chrystus mówi o wierności absolutnej, i to stwierdzenie jest podstawą wyżej wspomnianych dwu cech małżeństwa chrześcijańskiego. Chrystus, szczególnie w Ewangelii św. Marka, stawia bardzo jednoznacznie rozumienie nauki Nowego Przymierza, a także precyzuje interpretację Starego. Następnie Autor ukazuje aplikację nauki biblijnej i tradycji kościelnej w praktyce Kościoła. Pewnym szczytem tych aplikacji jest doktryna Soboru Trydenckiego, która zaciążyła, niekoniecznie pozytywnie, na całej późniejszej nauce i praktyce Kościoła o jedności i nierozzerwalności małżeństwa. W kontekście takiej tradycji jawią się problemy pastoralne, zwłaszcza w czasach dzisiejszych, które Autor omawia pod koniec tego rozdziału. Szczególnie chodzi tu o zagadnienie rozwiedzionych i żyjących w drugim związku zalegalizowanym na płaszczyźnie cywilnej.

W ostatnim rozdziale W. Kasper omawia zagadnienie: małżeństwo chrześcijańskie w społeczności nowoczesnej (s. 70-80). Chodzi tu zwłaszcza o zasygnalizowanie poruszonego już wyżej

problemu relacji między małżeństwem kościelnym a małżeństwem cywilnym. Wzajemna relacja tych dwu kontraktów — zdaniem autora — nie zawsze, jak to powinno być, opiera się na bazie ściśle teologicznej. Zdecydowaną przewagę mają elementy jurydyczne, a nawet niekiedy inne mające nie wspólnego z nauką Chrystusa. Tymczasem, jak podkreśla W. Kasper, małżeństwo jest przede wszystkim sakramentem wiary. Ten czynnik wydaje się szczególnie godny podniesienia we wszelkich dyskusjach odnośnie do małżeństwa. Oczywiście wiarę należy rozumieć nie tylko w sensie aktów woli tywnych, lecz jako zaangażowanie całej osoby w odpowiedź udzielaną Bogu; a więc w duchu biblijnym, w duchu egzystencjonalno-personalistycznym.

Następnie autor zamieścił dość obszernie przypisy (s. 81-90), ograniczające się zasadniczo do prac w języku niemieckim. Przypisy te mają charakter bibliograficzny i mogą stanowić doskonały klucz w ewentualnej osobistej lekturze wybranych dzieł. Pewną trudność w korzystaniu z nich przy lekturze książki stwarza zamieszczenie ich na końcu dzieła. Na końcu pracy W. Kaspra znajduje się też zestaw bibliograficzny dzieł w języku włoskim, który sporządził T. Goffi (s. 91-96). Wykaz ten stanowi kolejne cenne uzupełnienie, tym razem w zakresie literatury w języku włoskim tak autorów włoskich, jak i niektórych prac tłumaczonych.

Lektura dzieła W. Kaspra sugeruje, iż dla szczęścia człowieka małżeństwo i rodzina są tak istotne, jak może żadna inna sfera egzystencji. Jednak właśnie tu znajduje się szczególna rozbieżność między oficjalną doktryną Kościoła a świadectwem życia praktycznego wielu katolików. Autor ukazując małżeństwo podnosi jego wartości humanitarne i chrześcijańskie w całości jego wewnętrznych i zewnętrznych relacji. Małżeństwo chrześcijańskie jako specyficzna droga realizacji powołania ludz-

kiego i chrześcijańskiego jest szansą bycia szczęśliwym z innymi, a także i ze sobą samym we wspólnocie życia. *Teologia del matrimonio cristiano* zawiera duże bogactwo poruszonych problemów, jednak ze względu na małą objętość książki wiele zagadnień zostało tylko poruszonych czy zasygnalizowanych. Zaprezentowana nauka Kościoła odnośnie do małżeństwa nie jest kompletna i stąd może stwarzać pewne niejasności czy wątpliwości. Zasadniczo autor dotyka jednak wszystkich podstawowych problemów wchodzących w zakres teologii małżeństwa chrześcijańskiego. Mimo, iż W. Kasper jest wykładawcą teologii dogmatycznej, to jednak daje się odczuć podczas lektury jakby był moralistą, i to bardzo wrażliwym na szczęście ludzkie, zwłaszcza szczęście zdobywane wspólnie poprzez i w życiu małżeńskim.

Autor książki w wielu punktach ma wątpliwości co do aktualnej interpretacji nauki Chrystusa i Tradycji. Domaga się większej otwartości, zgodnej zresztą z duchem Ewangelii. Niektórzy, zdaniem W. Kaspra, chodzi po prostu tylko o bardziej pogłębione wniknięcie w naukę prawa miłości. Chodzi o zwrócenie większej uwagi na Ewangelię niż kodeksy. Ujęcie personalistyczno-duchowe małżeństwa chrześcijańskiego nie przekreśla konieczności czynnika jurystycznego, lecz raczej daje większą szansę jego zrozumienia i pełniejszej aplikacji. Wszystko to może się dokonać tylko na drodze powrotu do Ewangelii. Szczególnie ostro zagadnienia te występują w przypadku osób żyjących w powtórny związek małżeńskim zalegalizowanym na płaszczyźnie cywilnopństwowej. Autor zachowuje jednak daleko idącą ostrożność w odpowiedziach na stawiane pytania czy wątpliwości. W wielu punktach wyczuwa się swoiste rozłożenie rąk w niemożności

znalezienia bardziej jasnych i pełniejszych rozwiązań. Czasem dostrzegając spotęgowanie określonych postaw negatywnych, sugeruje swoiście ich akceptację oraz próbuje szukać dróg wyjścia im naprzeciw z określonymi zasadami doktryny chrześcijańskiej. Bardzo minimalnie Autor rozpracował zagadnienie małżeństwa w kontekście dziecka. W wielu punktach dostrzega się wyraźnie negatywne spojrzenie na problematykę małżeństwa chrześcijańskiego. Po prostu Autor dostrzega trudności, problemy, natomiast mniejszą uwagę skupia na elementach pozytywnej teologii tego wspólnego życia.

Małżeństwo, jako droga realizowana przez większość chrześcijan, zdaniem W. Kaspra, zawiera z natury kryzysy i trudności. Prezentowana książka może stanowić pewną pomoc tak dla małżonków, spowiedników jak i kierowników duchowych. Postawione wątpliwości i postulaty, nie zawsze rozwiązane, mogą stanowić zachętę do osobistej lektury celem ich pogłębienia. Mogą stanowić także wniknięcie w osobiste życie małżeńskie, a także pozwolić zrozumieć innych i przyjść im z ewentualną pomocą.

Książka W. Kaspra została wydana bardzo starannie pod względem edytorskim i estetycznym. W przypisach w kilku miejscach można zauważyć pewne braki w zakresie opisu bibliograficznego (por. np. s. 84, 85, 89).

Książka tak znanego teologa stanowi doskonały zbiór aktualnej nauki Kościoła w zakresie małżeństwa chrześcijańskiego, szczególnie na płaszczyźnie jego teologii. Synteza ta może stanowić przydatną lekturę dla przygotowujących się do podjęcia bardziej szczegółowych na ten temat analiz. Wydaje się, że bardzo celowe byłoby przełożenie tej pracy na język polski.

Ks. Andrzej F. Dziuba